

Vėgėlė priklauso plačiai menkinių žuvų šeimai ir yra vienintelė menkinių šeimos narė, gyvenanti gėlame vandenyje. Kaip tai atsitiko? Tai nėra retorinis klausimas, nes būtent vėgėlės evoliucija leidžia suprasti neįprastą jos gyvenimo būdą.

Šiuolaikinės vėgėlės protėviai - šaltą vandenį mėgstančios jūrinės menkės, gyvenusios arkties baseino jūrose. Kai kvartero periodu masiškai tirpo ledynai, Arkties vandenyno jūrų vanduo, atskiestas ištirpusių ledynų vandeniu, tapo ne toks sūrus, ir šios žuvys priprato gyventi gėlesniame vandenyje. Susiformavusi plati gėlesnio vandens zona vėgėlių protėviams tapo vieta, kurioje jie pratinosi prie gėlo žemyninio vandens. Ledynmečio periodu, kai klimatas atvėso ir pietinėse platumose, vėgėlių protėviai pakeitė gyvenamąją vietą visai nepakeisdami gyvenimo būdo, nes sąlygos visur buvo panašios. Tačiau vėlesnis klimato atšilimas ir atsitraukę ledynai šiek tiek pakeitė persikraususių vėgėlių gyvenimą. Joms reikėjo prisitaikyti prie šiltesnio vandens, ypač prie aukštos temperatūros vasarą. Šią problemą vėgėlės išsprendė paprastai: pagrindinius gyvenimiškus "reikalus", reikalaujančius didžiausio aktyvumo (dauginimąsi, augimą, maitinimąsi) jos atidėjo šaltajam metų laikotarpiui, o šiltuoju metų laiku išmoko gyventi nebūdamos aktyvios.

Vėgėlės priskiriamos ypatingai giminei *Lota lota*. Vėgėlių paplitimo arealas - didžiulė teritorija. Europoje jis siekia vakarinę Šveicarijos dalį, Senos baseiną ir Rytų Angliją. Airijoje ir Škotijoje vėgėlių nėra. Nėra jų ir pietų Europoje: pirėnų pusiasalyje, Balkanuose (išskyrus Dunojų), Kaukaze. Tikrai daug vėgėlių gyvena Sibire, Amūre, Sachaline, Šantarų salose. Be to, vėgėlių yra ir Šiaurės Amerikoje, kur jų arealas driekiasi per šiaurinę JAV dalį, beveik visą Kanadą ir Aliaską.

Būdingi vėgėlės skiriamieji požymiai - ūsiukas pabarzdėje ir dar po vieną nedidelį ūsiuką prie kiekvienos šnervės. Vėgėlių žvynai labai smulkūs, panašūs į ungurių, žvyneliai negula vienas ant kito, tik liečia vienas kitą krašteliais. Taip išsidėstę žvynai mažiau varžo šoninius kūno išsilenkimus. Plaukiojamosios pūslės vėgėlės neturi.

Vėgėlės krikštėviu, duodamas jai mokslinį *Lota lota* vardą, tapo Karlas Linėjus. Pavadinimą

Lota jis pasiskolino iš viduramžių gydytojo ir natūralisto Giljermo Rondeleto (Guilielmus Rondeletius, 1507-1557), aprašiusio ir pavaizdavusio apie 200 jūros ir 50 gėlavandenių žuvų. Kur šį pavadinimą rado Rondeletas, neaišku. Matyt, žodis lota turi lotyniškas šaknis. Gali būti, kad jis kilęs nuo žodžio lotio, kuris reiškia prausimąsi, švarinimąsi. Galų gale tą pačią šaknį turi ir lotoso pavadinimas. Tačiau neaišku, kas ir kodėl sugalvojo vėgėlę, kurios išvaizda nėra labai daili ir maloni, pavadinti grožio simbolio vardu. Taigi ieškota ir kitos šio vardo kilmės. Lotynų kalboje vartotas žodis lateo reiškė slaptą vietą, slėptuvę, irštvą. Šie žodžiai vėgėlei, mėgstamiausiai įvairiausias priedangas ir slėptuves, labiau tinka. Taigi galima spėti, kad lota - transformuotas žodis lateo.

Manoma, kad šiltuoju metų laiku vėgėlės visai neaktyvios, nesimaitina, yra sąstingio būsenoje. Ši nuomonė nėra absoliutiškai teisinga. Iš tiesų vėgėlės vasarą ne tokios aktyvios: kai vandens temperatūra aukštesnė nei 20 laipsnių, jos beveik nustoja maitintis ir judėti. Tačiau ten, kur yra šalto vandens plotų (prie povandeninių šaltinių ištekėjimo vietų, giliose ežeruose - žemutiniuose vandens sluoksniuose), vėgėlės gana aktyvios. Pavyzdžiui, Baikale vasarą vėgėlės laikosi 180 m gylyje ir giliau, o kai kuriuose Kanados ežeruose vėgėlių pagauta 200 m gylyje ir dar giliau. Vidurinių platumų upių ir ežerų vėgėlės, ypač antroje vasaros pusėje naktimis išplaukia į sekumas, kurios atvėsta greičiau nei gilesnieji vandens sluoksniai.

Dideliuose ežeruose ir vandens saugyklose paprastai būna dviejų rūšių vėgėlių. Pavyzdžiui, Onegos ežere plaukioja ežerinės - upinės vėgėlės, kurios auga, maitinasi ežere, tačiau neršti išplaukia į intakus, ir ežerinės vėgėlės, neršiančios priekrančių zonose. Baikale visos vėgėlės yra ežerinės - upinės ir neršia intakuose. Taip pat pastebėta, kad didžiosiose užtvankose vėgėlių gyvenimas lakui bėgant keičiasi. Tik užtvankus didžiules užtvankas vėgėlės pradžioje plaukdavo neršti į intakus, tačiau užtvankoms "senstant" vėgėlės nustojo neršti intakuose, tapo sėslios, "ežerinės".

Ir vasarą, ir migruojamos žiemą vėgėlės keliauja naktį. Juda jos lėtai (apie 10 m/s) ir laikosi ties srovės riba.

Vėgėlės plaukia neršti tada, kai vandens temperatūra nukrenta iki 5-7 laipsnių. Vidurinėse platumose taip atsitinka spalio - lapkričio mėnesiais. Migracijos laikas skiriasi. Jo trukmę lemia tai, kaip toli vėgėlėms reikia nukeliauti. Pavyzdžiui, Baikale pirmosios vėgėlės neršti keliauja rugsėjį, o paskutinės - net kovo mėnesį. Didelėse upėse neršti keliaujančios vėgėlės kartais sukaria net 400 kilometrų. Obės upėje vėgėlės "eina" net aštuonis mėnesius (nuo birželio iki vasario). Migruodamos vėgėlės paprastai juda ties srovės riba, tik retkarčiais išplaukia į sekumas. Per parą jos nuplaukia 1 - 2 kilometrus.

Neršti vėgėlės gali įvairiame gylyje, tačiau dugnas būtinai turi būti kietas. Kaip rašė Kanados ichtiologai B. Skotas ir E. Krosmanas, 10 - 12 vėgėlių (patinų ir patelių) neršdamos susipina į savitą rutulį, riedantį dugnu. Žuvis tame rutulyje nuolat juda. Neršto metas - tik naktis. Ežerinės vėgėlės, kai maisto yra užtekinai, gana ilgai lieka be nerštaviečių. Ežerinės - upinės vėgėlės tuoj po neršto palieka intakus, kuriuose trūksta maisto. Kol dar neatšilo vanduo, jos stengiasi atgauti jėgas ežere.

Pagal maitinimosi pobūdį vėgėlė yra plėšrūnė. Jos maisto pagrindas - žuvis, tačiau dažnai vėgėlių, net ir suaugusių, skrandžiuose randama bestuburių. Kai kuriose upėse vasarą vėgėlės maitinasi stambiais dugno vėžiagyviais. Vėgėlių skanėstas - gružliai (kai kuriuose telkiniuose sudaro iki 70 proc. raciono) ir pūgžliai, nors vėgėlės naetsissako ir kūjagalvių, lydekų jauniklių. Be to, vėgėlės - aršūs kanibalai. Jos naikina ir savo pačių ikrus nerštavietėse, ir metinius gentainių jauniklius. Vėgėlės, galima sakyti, žuvis gurmanės: pilviniai jų pelekai - tai ir skonio jutimo organas. Pelekai yra tiesiai po gerkle, turi daugybę skonio jutimo spenelių. Žvejai ne

Ateivės iš Arktikos

Parašė Žvejys ir žuvis

Antradienis, 04 Spalis 2011 19:36

kartą yra pasakoję keistų istorijų, kad vėgėlės “pilvu gulasi ant masalo”, todėl kabliukas dažnai įsikimba į gerklę. Žinant, kad pilviniai pelekai - tai ir skonio jutimo organas, tokie pasakojimai ir toks vėgėlių kibimo būdas nestebina.

Medžioja vėgėlės tikraja to žodžio prasme aklai. Ieškodamos grobio jos pasikliauja uosle ir šonine linija. Savaime suprantama, taip medžioti geriausia naktį. Kuo tamsiau, tuo geriau.